

УДК 37.02:91(477.7)

Негеля Тетяна Володимирівна,
учитель географії вищої категорії
Одеського ліцею №28
Одеської міської ради
м. Одеса, Україна

Кузьміна Світлана Борисівна,
учитель географії вищої категорії
Стрюківського опорного закладу освіти
Стрюківської сільської ради Березівського району Одеської област
с. Стрюкове, Березівський р-н,
Одеська обл., Україна

Тертична Юлія Олексіївна,
методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної,
інформатичної та STEM-освіти кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНІСТЬ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ: З ДОСВІДУ ВЧИТЕЛІВ ОДЕЩИНИ

Анотація. Метою роботи є розкриття педагогічних напрацювань вчителів географії Одещини щодо формувань ключових компетенцій учнів через використання інноваційних технологій в шкільній географічній освіті.

Ключові слова: інноваційність, проблемне навчання, бінарний урок.

Виклики сучасності спонукають освітнє середовище швидко реагувати на зміни, що вимагає складних завдань у наданні освітніх послуг. Особливо важливим це є в системі базової середньої освіти, коли діти мають оволодіти загальними знаннями на достатньому та подальшому розвитку рівні.

Змішане навчання є сукупністю сучасних інструментів роботи, що забезпечує швидкий обмін інформацією в інтерактивному режимі за сприяння використання інноваційних технологій між тими, хто навчає і тими, хто навчається.

Важливу роль у формуванні природничо-наукової компетентності учнів (в тому числі і географічної) як компонента цілісної природничо-наукової освіти відіграють наступність і цілісність знань та вдало підібрані методи та прийоми навчання, що залучають учнів до науково-дослідної та творчої діяльності. Сучасний навчальний процес має враховувати всі аспекти, щоб забезпечити ефективне засвоєння комплексних знань про живу та неживу природу. Ці знання виникають з безперервного інтегрування учнівських знань на основі загальних природних закономірностей та методів їх пізнання.

У методиці географії накопичений значний досвід застосування технологій навчання. Серед них найбільш дієвими на думку авторів при викладанні географії є такі: інноваційні технології навчання; технологія проблемного навчання, бінарний урок та компетентнісний підхід.

В педагогічній діяльності вчителя географії є необхідним формування власної географічної (предметної) компетентності. Предметні географічні компетенції – це специфічні для географії знання, вміння й навички та досвід їхнього застосування; досвід творчої діяльності; вміння мислити просторово й комплексно; емоційно-ціннісні установки щодо довкілля та діяльності в ньому (погляди, переконання, ціннісні орієнтації). Предметні компетенції з географії виписані у Державному стандарті такими ключовими словами як: знає і розуміє; уміє і застосовує; виявляє ставлення і оцінює та означають рівень володіння учнями географічною компетенцією яка ґрунтується на особистісному ставленні до неї. Таким чином, географічна компетентність – це сукупність знань, умінь, навичок, досвіду творчої діяльності, емоційно-ціннісних установок і здібностей учня, сформованих на основі його досвіду.

Підхід, базований на компетентностях у навчанні географії, акцентує на ролі практичного елементу результатів освіти та їхньому практичному застосуванні в процесі отримання школярами досвіду у вирішенні завдань, орієнтованих на практику. Таким чином, практична діяльність учнів у якості методу навчання географії є важливим засобом пізнання та ключовим кроком у розвитку географічного мислення школярів.

Формування географічної компетенції учнів сприяє засвоєнню важливих знань і навичок у географії, що дозволяють правильно розв'язати будь-яке завдання за допомогою результатів навчання. Предметні

географічні компетенції ґрунтуються на теоретичних та емпіричних географічних знаннях, які необхідно сформувати у учнів, а також на вміннях, навичках та досвіді їх застосування для вирішення теоретичних та практичних завдань у географії.

В своїй педагогічній діяльності вчитель географії Одеського ліцею №28 Одеської міської ради, Негеля Тетяна Володимирівна формування географічних компетентностей вирішує застосовуючи географічні задачі. Так, наприклад, найчастіше на уроках використовуються розрахункові задачі. Шляхом нескладних арифметичних дій учні розраховують азимут, висоту Сонця над горизонтом, географічні та прямокутні координати. Розв'язують задачі на визначення поясного і місцевого часу, похилу річки, коефіцієнта зволоження, абсолютної або відносної висоти місцевості, тощо.

Наступний тип задач – це різноманітні завдання з цікавим географічним змістом. Часто їх «цікавість» зводиться до постановки питання. Наприклад, «назва якого півострова говорить про його розміри» (Ямал); «назвіть на санскриті «оселю снігів» (Гімалаї); або «скажіть на кечуа «мідні гори» (Анди); «який острів називає себе спортивним одягом» (Ямайка); «яка європейська столиця стоїть на скошеній траві» (Сена), тощо. Такі завдання найчастіше мають репродуктивний характер і не вимагають від учня складної діяльності, а іноді й знання з основ предмету.

Вчитель ж віддає перевагу географічним задачам які вимагають від учнів навичок наукового аналізу та елементів творчого мислення. За думкою вчених та методистів, географічна задача відрізняється від запитання тим, що вимагає від учнів інтерпретації, а не простої репродукції отриманих знань. Умови деяких завдань допускають, що учень може, щось забути, але він знайде вірне рішення за допомогою вірних логічних роздумів та наукового аналізу. Так, наприклад, при відповіді на питання, «де у липні погода більш спекотна – у пустелі Атакама чи у Каракумах?» учень має згадати про існування пустель тропічних та субтропічних, зміну сезонів у різних півкулях, відмінності клімату внутрішньоматерикових та океанічних регіонів.

Сучасна географічна наука розрізняє два рівноправних типу задач: описові та системні. Описові задачі більш типові для географічної науки. Це завдання, що направлені на розпізнавання образу території за її властивостями, побудовані на літературних, картографічних та інших джерелах. Часто при створенні такого типу завдань, Тетяна Володимирівна використовує красномовний підхід. Наприклад, «Територія цього міста була населена з дуже давніх часів, про що свідчать численні археологічні знахідки. Тут виявлені численні залишки стоянок і поселень різних історичних епох – від палеоліту до середньовіччя. Офіційні згадки про поселення датовані першою половиною XVI сторіччя. Ці землі в різні часи належали Литві, Польщі, Туреччині, Росії. Місто було кордоном між Польщею і Туреччиною, а також, деякий час, столицею іншої держави. Воно схоже на Будапешт тим, що складалось з двох різних міст, які фактично знаходились в різних державах. Тут існують такі ж антропогенні форми рельєфу, як і у Парижі, Римі, Одесі. Що це за місто? Проаналізуйте фізико-географічні та історичні умови його виникнення в даній місцевості» (Балта. Одеська область).

Також часто використовує завдання на класифікацію і районування, наприклад, «На прикладі Євразії, встановіть залежність форм рельєфу материка від історії його розвитку та тектонічної будови. Складіть порівняльну характеристику рельєфу Євразії в межах поширення границь літосферних плит, платформ та геосинклінальних поясів». До таких завдань можна віднести задачі на асоціації, наприклад: «Іспанія - це маленька Африка», «Байкал - це Австралія прісних вод», тощо.

Але найбільш ефективними Тетяна Володимирівна вважає системні задачі міждисциплінарного характеру. Деякі з цих завдань вимагають інженерного рішення та моделювання конкретної екологічної ситуації, розміщення міста, заводу на відповідній території. До них можна віднести і задачі на прогнозування еволюції природи та суспільства. Наведемо декілька прикладів таких завдань які вчитель використовує не тільки на уроках географії, але й у роботі з обдарованими учнями в позакласний час.

«Однією з найбільших проблем виробників комп'ютерної техніки є її утилізація. В зв'язку з надзвичайно швидкими темпами розвитку цієї галузі, щорічно велика кількість комп'ютерів опиняються на звалищах. Як вирішується ця проблема у різних країнах світу, та яку загрозу вона несе суспільству. Запропонуйте власні шляхи її вирішення».

«Головний сенс міст в тому, щоб зближувати людей. Однак у наш час ця теза втрачає актуальність. «Існує серйозна помилка щодо образу міста майбутнього. Кожен раз, коли архітектори та дизайнери намагаються зобразити щось, вони показують світ, де нікому і ні за що не захотілося б опинитися», - писав данський архітектор Ян Гел. Виникають проблеми типові як для малоповерхової забудови американських агломерацій, так і для однакових житлових багатоповерхівок-хмарочосів, що вишикувалися уздовж 400-метрових «суперкварталів» багатьох міст світу. Проаналізуйте, в чому полягають ці проблеми та які шляхи вирішення пропонують провідні архітектори світу. Чи підіймаються

ці питання в Україні? Якщо так, то як вони вирішуються. Запропонуйте свої шляхи вирішення даної проблеми.»

«В Одеській області і в самому місті Одеса у 2019 році на місцевих пляжах вода в морі набула зеленого кольору. Купатися в ній небезпечно, у соцмережах відпочиваючі публікують фото та відео цього дивного явища. «Купатися в такому морі біологи вкрай не рекомендують, але офіційної заборони від міської влади поки не було» (Інформація з місцевих ЗМІ). Назвіть причину цього явища. Визначте фактори, від яких залежить його інтенсивність. Чи відомі вам подібні випадки в інших водоймах, у тому числі і прісноводних. Які антропогенні фактори ініціюють і інтенсифікують цей процес. Розробіть систему заходів, які можуть захистити природні об'єкти від подібних катастроф».

«Відомо, що одним із засобів збереження екологічної рівноваги на планеті є запровадження концепції сталого розвитку. Але, не зважаючи на те, що велика кількість держав визнали доцільність цих ідей, прийняті рішення часто мають лише концептуальне та політичне значення. З іншої сторони вчені – геоінженери створюють проекти штучного управління кліматом. Наведіть приклади таких проєктів, проаналізуйте доцільність їх впровадження».

Такі задачі часто не мають кінцевої кількості рішень, це завдання «відкритого типу». Для їх перевірки необхідно мати чіткий перелік критеріїв оцінювання. Розглянемо одну з таких задач з варіантами розв'язку запропонованими учнями Одеського ліцею №28 Одеської міської ради.

«Головна проблема Азовського та Чорного морів – це зменшення їх біологічної продуктивності. Запропонуйте декілька варіантів розв'язання цієї проблеми та проаналізуйте їх позитивні та негативні наслідки». Шляхи вирішення проблеми:

- необхідно збільшити об'єм річкового стоку в море. Перекинути частину води з північних річок через Дніпро, або через Волгу та Дон;
- стабілізувати солоність, побудувавши водоймище для нагулу цінних риб в одній із заток.
- потрібно відновити коси: Довгу та Білосарайську, які закривають вихід прісної води, тоді риба буде почуватися добре;

- головна проблема Чорного моря – шар сірководню, який постійно збільшується. Швидкість його накопичення залежить в тому числі від швидкості обміну води, для підвищення якого необхідно збільшити річковий стік Дніпра та Дунаю за допомогою таких заходів: заборонити забір води для потреб сільського господарства, закрити всі промислові об'єкти на берегах річок та ін.;

- прокачати заражену сірководнем воду через спеціальні модулі, спалюючи сірководень, отримати чисту сірку та електричну енергію, а очищену воду повернути в море.

Не всі запропоновані варіанти є реалістичними та мають чинність. Але виконання подібних завдань є ефективними для розвитку географічного мислення учня. Процес навчання стає спрямованим на зростання самостійності, продуктивної діяльності та творчої активності, розвиток різних компонентів та сторін компетентної особистості у їх єдності.

Отже, важливість компетентнісного підходу до навчання географії підкреслює активну участь учнів у процесі отримання освіти та практичне значення цих знань у ході їхнього опанування практично-орієнтованих завдань. Це пояснюється тим, що компетентнісний підхід до навчання географії має цілісний характер.

Продовжуючи вивчати досвід творчих вчителів географії Одещини, у 2023/2024 н.р. Кузьміна Світлана Борисівна, учитель географії вищої категорії «вчитель-методист» Стрюківського опорного закладу освіти Стрюківської сільської ради Березівського району Одеської області подала на схвалення на засідання науково-методичної ради КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» методичну розробку з використанням бінарного уроку з географії та математики для учнів 6-х класів «Круїз математичним океаном».

Бінарний урок – нестандартна форма навчання з реалізації міжпредметних зв'язків, різновид інтегрованого уроку, що органічно поєднує вивчення двох або декількох предметів. Це нетрадиційний вид уроку, це творчість двох (або декількох) педагогів, яка переростає у творчий процес в учнів. Чому? Тому, що вивчення якоїсь проблеми на грані двох (або кількох) наук – це завжди цікаво, такий вид діяльності викликає високу мотивацію.

Учитель вбачає, що вирішення складних завдань у галузі освіти неможливе в межах викладання лише одного предмету. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника школи, у той час, як в сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції.

Мета бінарного уроку полягає в створенні умов для практичного застосування знань, навичок та вмінь, які мотивують учнів, дозволяючи їм побачити результати своєї праці та отримати від неї

задоволення і радість. Також цілєю є зацікавленість учнів у вивченні предметів шляхом роблення уроків цікавими і захоплюючими, розвиток комунікативно-пізнавальних вмінь, спрямованих на систематизацію і поглиблення знань, а також обмін цими знаннями в умовах співробітництва. Крім того, метою є подальший розвиток і вдосконалення естетичного смаку учнів.

Головна мета бінарного уроку – створення у школяра цілісного уявлення про навколишній світ.

Завдання бінарного уроку:

- використання сучасних методів навчання як організаційної форми;
- поєднання теорії та практики або двох предметів як нетрадиційне заняття.

Під час бінарних уроків учні з Стрюківського опорного закладу освіти Стрюківської сільської ради Березівського району Одеської області вивчають взаємозв'язок між різними освітніми дисциплінами та вчать застосовувати знання одного предмета під час навчання іншого. Бінарні уроки сприяють активізації методів навчання, забезпечують єдність освітнього процесу і розвивають громадянську компетентність учнів. Зокрема, географія інтегрує споріднені шкільні предмети з метою формування громадянської компетентності. Фізична географія взаємодіє з предметами природничо-математичного циклу, такими як біологія, фізика, математика, хімія; економічна та соціальна географія взаємодіють з предметами суспільно-гуманітарного циклу, наприклад історією, правознавством, українською та іноземними мовами.

Активна та творча вчителька географії Світлана Борисівна вважає, що інтеграція математики, історії, хімії, біології та інших предметів у бінарні уроки дозволяє дітям розглянути багато важливих явищ, а також зв'язати навчання з реальним життям, щоб показати їм різноманітність і складність світу навколо нас. Шляхом поєднання географічних понять з фізико-хімічними, біологічними та математичними концепціями на бінарних уроках можна краще розкрити складні процеси в природі, які на початковому етапі вивчення можуть залишатися незрозумілими.

Також, Світлана Борисівна на своїх уроках застосовує метод проблемного навчання. На думку вчителя географії Стрюківського опорного закладу освіти Стрюківської сільської ради Березівського району Одеської ссновною метою застосування новітніх технологій є активізація пізнавальної діяльності учнів. Одним із засобів активізації є проблемний підхід у навчанні, оскільки проблемність лежить в основі пізнавальної активності.

Проблемна ситуація - це психологічний стан затруднення в сприйнятті нової інформації або виконанні завдання, який виникає учнями, коли вони не можуть зрозуміти новий факт або вирішити певну задачу за допомогою наявних знань та навичок. Ця ситуація заохочує учнів активно думати, шукати відповіді та виникає стимул для власної творчості. При цьому виникає необхідність задавати собі питання «чому?» та досліджувати нові можливості.

Можна використовувати такі технології проблемного навчання на уроках географії:

- 1) «Акваріум»;
- 2) «Бесіда за круглим столом»;
- 3) «Створення проблемних ситуацій».

Звичайно, кожний новий спосіб набуття знань, зокрема розв'язання проблемних ситуацій, для учнів спочатку буде важким: їм краще йти простими стежками, наприклад, завчати те, що подано у готовому вигляді в підручнику, а не самостійно відбирати факти, тлумачити і оцінювати їх. Тут механічний пам'яті протиставляється міркування, розуміння, усвідомлення.

У вирішенні проблеми можна виділити наступні етапи:

- 1) усвідомлення проблеми, розкриття протиріччя;
- 2) формулювання гіпотези;
- 3) доказ гіпотези;
- 4) загальний висновок.

Щоб навчити учнів розв'язувати проблемні завдання, Світлана Борисівна запропонувала їм пам'ятку.

Пам'ятка для учнів, що розв'язують проблемні завдання з географії.

Послідовно виконайте чотири етапи пошукової роботи:

I етап. Усвідомлення проблеми, розкриття суперечності.

Ваші дії: уважно прочитати завдання; знайти умову і вимогу завдання; визначити, що дано в умові і що вимагається знайти; пригадати, що ви вже знаєте про цей географічний об'єкт або явище, які причинно-наслідкові зв'язки його пояснюють; зіставити раніше здобуті знання і нову інформацію; виявити на основі такого зіставлення суперечність, приховану у завданні.

II етап. Формування гіпотези.

На цьому етапі необхідно висловити припущення про виникнення явища чи об'єкта, тобто сформулювати гіпотезу, за допомогою слів «якщо..., то...».

III етап. Доведення гіпотези.

Необхідно поставити нове запитання, виходячи з припущень, висловлених у гіпотезі, відповісти на це запитання, якщо можливо перевірити свою відповідь.

IV етап. Узагальнений висновок.

Ваші дії: дати відповідь на запитання:

а) які нові знання отримали?

б) що нового дізналися про причинно-наслідкові зв'язки, які пояснюють це явище або об'єкт?

У психолого-педагогічній літературі дослідники виділяють чотири рівні проблемності:

1. Учитель сам ставить проблему (завдання) і сам її розв'язує при активній допомозі учнів. До цього рівня відносять проблемний виклад.

2. Учитель пропонує розв'язати проблему, а учні самостійно або під керівництвом вчителя розв'язують її, використовуючи частково-пошуковий метод. Учні самостійно думають, шукають відповідь.

3. Учень пропонує проблему, учитель допомагає її розв'язати.

4. Учень ставить проблему і сам її розв'язує.

Функції вчителя полягають у тому, щоб координувати діяльність учнів, допомагати їм, але не давати твердих вказівок. У випадку затруднення доцільно ставити навідні питання, давати додаткові завдання.

Світлана Борисівна пропонує приклади таких завдань на прикладі уроку географії в 7 класі з теми «Африка» (таблиця 1).

Таблиця 1

Система проблемних завдань під час вивчення теми «Африка» в 7 класі.

№ з/п	Проблемні завдання	Місце проблемних завдань у навчальному процесі	Діяльність учнів
1.	Які особливості рельєфу Африки ви можете виявити, працюючи з картами атласу? Поясніть їх.	Перед вивченням нового матеріалу. Тема «Рельєф Африки».	Аналізують карти в атласі, відповідаючи на питання вчителя: 1) Які форми рельєфу переважають в Африці? 2) Які типи рівнин переважають на материк? 3) В якій частині Африки переважають гори? 4) Як пояснити особливості рельєфу материка? Учні засвоюють новий матеріал.
2.	Порівняйте рельєф Північної і Південної Африки (Західної і Східної). Які чинники пояснюють відмінності у рельєфі окремих частин материка?	Під час вивчення нового матеріалу з теми.	Працюють з картами атласу, таблицями; під час самостійної роботи складають характеристику рельєфу окремих частин материка, порівнюють, пояснюють відмінності.
3.	Які особливості циркуляції атмосфери знайшли своє відображення в утворенні і розміщенні кліматичних поясів?	Під час вивчення теми «Кліматичні пояси Африки».	За допомогою вчителя розв'язують проблему.
4.	Чому в Південній Африці у межах тропічного кліматичного поясу виділяються дві кліматичні області, а в Північній одна?	Під час закріплення нового матеріалу.	Самостійно або за допомогою вчителя відповідають на запитання.
5.	Як змінюються кліматичні умови Африки на широті екватора із заходу на схід? Як пояснити такі зміни?	Закріплення матеріалу.	Самостійно аналізують кліматичну карту,

			роблять висновок про те, як змінюються кліматичні умови на широті екватора.
6.	Чому в пустелі Наміб випадає менше опадів, ніж у найсухіших районах Сахари?	Домашнє завдання.	Виконують самостійно всі етапи вирішення проблеми.
7.	Використовуючи кліматичну карту, встановити особливості режиму річок Африки?	Під час вивчення теми «Внутрішні води Африки».	Виконують завдання вчителя, складаючи характеристики річок Африки; на основі кліматичної карти установлюють режим річок Африки.
8.	Існують дві гіпотези, які пояснюють утворення саван Африки. Згідно першої – савани утворилися на місці зведених лісів; згідно другої – утворення саван пояснюється загальними географічними закономірностями. Виберіть доцільну на ваш погляд гіпотезу. Свою відповідь обґрунтуйте.	Перед вивченням нового матеріалу.	Висловлюють свої думки, намагаються їх пояснити.
9.	Пустеля – закономірність чи аномалія на обличчі планети? Доведіть, що природа пустелі Сахара різноманітна. Якими картами атласу будете користуватися?	Перед вивченням нового матеріалу.	Проблемна бесіда.
10	Поясніть, як змінюються природні зони Південної Африки із заходу на схід на широті Південного тропіка?	Закріплення вивченого матеріалу.	Відповідають на запитання вчителя.

Аналізуючи послідовність етапів проблемної технології, стає очевидним, що учні отримують знання як результат своєї діяльності в процесі вирішення проблеми, не просто як готовий продукт. Проблемна методика навчання дозволяє учням творчо застосовувати свої розумові здібності для отримання нових знань, які стають результатом їхньої власної діяльності і власних відкриттів. Такі знання мають особливу цінність через їхнє походження від учня і як продукт його розумової праці.

Вивчаючи та аналізуючи досвід вчителів географії Одещини на прикладі Негелі Тетяни Володимирівни, учителя географії Одеського ліцею №28 Одеської міської ради та Кузьміної Світлани Борисівни, учителя географії Стрюківського опорного закладу освіти Стрюківської сільської ради Березівського району Одеської області можна стверджувати, що чим активніше використовуються інноваційні методи на уроках, тим продуктивнішим буде сам урок.

На сучасному етапі реформування української школи великого значення набувають тенденції гуманізації навчання, посилення особистісної орієнтації змісту і технології освіти, творчої спрямованості навчання. Дитині недостатньо дати лише знання – важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Тому зміни в сучасній освіті торкнулись усіх ланок освітнього процесу: мети, методів, форм і засобів навчання. Розпочався активний пошук шляхів стимулювання учнів у навчанні.

Результативність навчання учнів залежить від методів та форм, які вчитель використовує на уроках.

Одним з найважливіших завдань учителя, у тому числі й вчителя географії, є виявлення у учнів здібностей до певних видів діяльності та створення умов для їх розвитку. Важливо враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, оскільки деякі з них більш схильні до засвоєння готових знань, тоді як інші більше зацікавлені у самостійних пошуках та спостереженнях за явищами і процесами.

Саме тому, кожен вчитель географії повинен не тільки володіти цими технологіями, але й постійно вдосконалюватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бібік, Н. М. (Ред.). (2017). Нова українська школа: порадник для вчителя (206 с.). ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
- Всеукраїнська школа онлайн. (n.d.). Портал. Отримано з <https://lms.e-school.net.ua/>
- Гільберг, Т. Г., Довгань, А., & Сovenko, В. (2023). Географія: підручник для 6-го класу закладів загальної середньої освіти. Генеза. <https://pidruchnyk.com.ua/2630-geografiia-6-klas-gilberg-2023.html>
- Міністерство освіти і науки України. (n.d.). Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Міністерство освіти і науки України. (2022). Модельна навчальна програма «Географія 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В., Довгань А. І., Сovenko В. В., Даценко Л. М., Назаренко Т. Г., Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Нікітчук А. В., Яценко В. С., Довгань Г. Д., Громова В. Д., Горовий О. В.). Наказ МОН України від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11.04.2022 № 324). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Heohrafiya/Heohrafiya.6-9-kl.Zapototskyi.ta.in.06.05.2022.pdf>
- Черній, А. Л. (Ред.). (2022). Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів: навчально-методичний посібник (168 с.). РОІППО. <https://bnd.gnedu.vn.ua/wpcontent/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%A3%D0%A8-%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F-5-6-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2.pdf>
- Тертична, Ю. О. (2021). Методичні рекомендації «Рекомендації щодо організації змішаного навчання з географії у 2021-2022 навчальному році». <https://dspace.oano.od.ua/server/api/core/bitstreams/8930ea4a-7746-473a-9858-1cf8f4ace80c/content>
- Впровадження сучасних технологій навчання географії у шкільній, вищій, післядипломній освіті: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. (2006). (130 с.). ПОІППО. <https://pano.pl.ua/file/book/romanec.pdf>

REFERENCES

- Bibik, N. M. (Red.). (2017). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia (206 s.). TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady». <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
- Vseukrainska shkola onlain. (n.d.). Portal. Otrymano z <https://lms.e-school.net.ua/>
- Hilberh, T. H., Dovhan, A., & Sovenko, V. (2023). Heohrafiia: pidruchnyk dlia 6-ho klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Heneza. <https://pidruchnyk.com.ua/2630-geografiia-6-klas-gilberg-2023.htm>
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (n.d.). Nova ukrainska shkola: Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2022). Modelna navchalna prohrama «Heohrafiia 6-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity (avtory Zapototskyi S. P., Karpiuk H. I., Hladkovskyi R. V., Dovhan A. I., Sovenko V. V., Datsenko L. M., Nazarenko T. H., Hilberh T. H., Savchuk I. H., Nikytchuk A. V., Yatsenko V. S., Dovhan H. D., Hromova V. D., Horovyi O. V.). Nakaz MON Ukrainy vid 12.07.2021 № 795 (u redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11.04.2022 № 324). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Heohrafiya/Heohrafiya.6-9-kl.Zapototskyi.ta.in.06.05.2022.pdf>
- Chernii, A. L. (Red.). (2022). Nova ukrainska shkola: putivnyk dlia vchytelia 5–6 klasiv: navchalno metodychnyi posibnyk (168 s.). ROIPPO. <https://bnd.gnedu.vn.ua/wpcontent/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%A3%D0%A8%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B4%D0%BB%D1%8F%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F-6%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2.pdf>
- Tertychna, Yu. O. (2021). Metodychni rekomendatsii «Rekomendatsii shchodo orhanizatsii zmishanoho navchannia z heohrafiu u 2021-2022 navchalnomu rotsi». <https://dspace.oano.od.ua/server/api/core/bitstreams/8930ea4a-7746-473a-9858-1cf8f4ace80c/content>

Vprovadzhennia suchasnykh tekhnolohii navchannia heohrafii u shkilnii, vyshchii, pisliadyplomnii osviti: Materialy Vseukrainskoho naukovo-praktychnoho seminaru. (2006). (130 s.). POIPPO. <https://pano.pl.ua/file/book/romanec.pdf>

Tetiana Nehelia,

teacher of geography of the highest category
of Odesa Lyceum №28 of Odesa City Council
Odesa, Ukraine

Svitlana Kuzmina,

teacher of geography of the highest category
of Stryukove hub educational institution
of Stryukove village council of Bereziv district, Odesa region
village. Stryukove, Berezivskiyi district,
Odesa region, Ukraine

Yuliia Tertychna,

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Natural and Mathematical,
Informatics and STEM Education of the Department of Teaching Methods and Education Content
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

INNOVATION OF THE GEOGRAPHY LESSON: FROM THE EXPERIENCE OF TEACHERS OF ODESA REGION

Abstract. The purpose of the work is to reveal the pedagogical achievements of geography teachers of Odesa region in the formation of key competencies of students through the use of innovative technologies in school geographic education.

Keywords: innovation, problem-based learning, binary lesson.

Дата надходження до редакції 10.02.2025

© Негеля Т.В., Кузьміна С.Б., Тertyчна Ю. О., 2025

УДК 348.147

Подлісецька Ольга Олегівна,

orcid.org/0000-0002-4100-3019

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Одеса, Україна
podlisecka@ukr.net

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР СТРЕСОСТІЙКОСТІ

Анотація. В статті досліджується вплив мовлення на випрацювання адаптивності та стресостійкості у здобувачів вищої освіти. Аналізується мовлення, мова та культура мовлення в розрізі актуалізації цього явища у студентському середовищі. Проводиться паралель між виробленням навичок стресостійкості та адаптивності. Впроваджено думку про великий вплив мовленнєвої культури на ці навички. Зроблено висновок про важливість вміння долати стрес завдяки мовленнєвій культурі.

Ключові слова: мовлення, мова, культура мовлення, стресостійкість, адаптивність.

Українська мова як предмет викладання у всіх, без винятку, навчальних закладах (сьогодні ми говоритимемо про виші), має дві надважливі функції. Перша – навчити здобувачів вищої освіти грамотності, а друга – дати їм усвідомлення того, що мова – основа нації. В умовах війни ворогами розхитується питання мови ледь не щодня. Механізм денаціоналізації полягає у такому перетворенні життя, при якому традиція народу, втілена головним чином у мові, переривається чи послабляється